

Vanhusneuvoston lausunto Pirkanmaan mielenterveyspalveluiden kehittämissuunnitelmaan 2026–2028

Vanhusneuvosto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa mielenterveyspalveluiden kehittämissuunnitelmaan.

Kehittämissuunnitelman tärkein tavoite on varmistaa, että yhdenvertaisuus toteutuu myös käytännössä eikä vain palvelurakenteessa. Suunnitelmassa luvataan kaikille pirkanmaalaisille saman sisältöinen hoito sekä mahdollisuus vastaanottoon, etävastaanottoon tai liikkuvan tiimin palveluun. Yhdenvertaisuus toteutuu vasta silloin, kun ikäihminen pystyy saamaan tarvitsemansa mielenterveyspalvelun riippumatta asunpaikasta, liikkumismahdollisuuksista, digitalisoiduista tai toimintakyvystä.

On hyvä arvioida ja seurata näiden tavoitteiden toteutumista kehittämissuunnitelman toimeenpanossa ikääntyneiden näkökulmasta. Mielenterveyspalvelujen kehittämisen suunnitelma olisi tärkeää tavalla tai toisella nivoutua IKI2035-ohjelmaan ja vahvistaa ikääntyneiden oikea-aikaista tukea, ennaltaehkäisyä ja hoitoa.

Omalääkäri ja mielenterveystiimit sote-asetilla

Vanhusneuvosto pitää hyvänä sitä, että mielenterveyspalveluja vahvistetaan sote-asetilla mielenterveystiimillä ja, että omalääkärillä on tukenaan konsultoiva psykiatri. Onnistumisen keskeinen edellytys on kuitenkin se, että omalääkärillä on aidosti välitön mahdollisuus konsultoida mielenterveystiimiä asiakkaan tilanteesta ja hoidosta. Yhteistyön tulee olla käytännössä toimivaa, helposti saavutettavaa ja nopeaa.

Yhdenvertaisten palveluiden toteutuminen edellyttää, että mielenterveystiimien osaaminen on saatavilla myös haja-asutusalueilla ja lähiasemilla. Mielenterveystiimit tulee muodostaa alueellisesti siten, että alueen lääkärit ja heidän potilaansa ovat tiimille ennestään tuttuja. Näin välitetään tilanteet, joissa asiakkaan asioita joudutaan selvittämään aina uudelleen alusta lähtien. On tarpeen arvioida, miten palvelumalli toimii käytännössä kaikilla Pirkan sote-asetilla sekä niissä

kunnissa, joissa ei ole laajaa sote-asematasoista palvelutarjontaa. Vanhusneuvosto pitää tärkeänä kuvata selkeästi perusterveydenhuollon ja vanhuspsykiatrian yhteistyö.

Lähiasemien ja mielenterveystiimien tiivis yhteistyö voi ehkäistä raskaamman hoidon tai osastohoidon tarvetta, kun asiakkaat saavat oikeanlaista tukea riittävän varhaisessa vaiheessa. Erityisesti reuna-alueilla pitkät etäisyydet päivystyspalveluihin voivat johtaa tilanteiden kriisiytymiseen ennen avun saamista.

Vanhusneuvosto pohti lausuntoa tehdessään, että miten malli palvelee ympärivuorokautisen asumispalvelun asukkaita.

Erikoistuneet poliklinikat Tampereella

Psykiatrisen erityisosaamisen keskittäminen voi parantaa osaamisen saatavuutta ja hoidon laatua, mutta samalla tulee varmistaa, että erikoisosaaminen, konsultaatiot ja tarvittaessa osastohoito ovat aidosti kaikkien pirkanmaalaisten saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Palvelujen keskittäminen Tampereelle herättää huolta. Jo nykytilanteessa psykiatrisen erikoissairaanhoidon poliklinikoille pääsyyn liittyy pitkiä odotusaikoja, ja hoitoon pääsy voi viivästyä useilla kuukausilla.

Vanhusneuvosto korostaa, että palvelujen keskittäminen ei saa heikentää reuna-alueiden asukkaiden mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa hoitoa. Monelle ikääntyneelle matka kodista Tampereelle ei ole pelkästään kilometri- ja matka-aikakysymys. Monesti esteenä ovat julkisen liikenteen puute, liikkumisvaikeudet, heikentynyt näkö- ja kuulo ja muistisairaus sekä se, ettei ikääntynyt pysty matkustamaan yksin ilman saattajaa. On pohdittava huolellisesti, ettei Tampereella sijaitseva poliklinikka muodostu esteeksi hoitoon pääsulle.

Etävastaanotot

Etävastaanotot ovat hyvä ja tarpeellinen palvelumuoto erityisesti nuoremmille sekä lievemmistä tai vakaassa vaiheessa olevista mielenterveyden häiriöistä kärsiville asiakkaille. Vanhusneuvosto edellyttää, että ikääntyneiden kohdalla etäpalvelut eivät kuitenkaan saa korvata lähivastaanottoja. Kaikilla ikäihmisillä ei ole tarvittavia digitaitoja, laitteita tai mahdollisuuksia käyttää sähköisiä palveluja. Ikääntyneiden ei tule jäädä palveluiden ulkopuolelle digitaitojen puutteen vuoksi. Suunnitelmassa tulee kuvata selkeästi myös mihin otetaan yhteyttä silloin, kun tilanne

vaatii kiireellistä apua virka-ajan ulkopuolella.

Liikkuvat palvelut

Liikkuvat palvelut ovat haja-asutusalueilla erittäin tarpeellinen palvelumuoto. On kuitenkin varmistettava, että palvelu toteutuu käytännössä eikä jää vain suunnitelmien tasolle. Liikkuvien palveluiden tulisi olla käytettävissä paitsi kriisitilanteissa myös säännöllisesti alueiden tarpeiden mukaisesti yhteistyössä lähiasemien kanssa. Tällöin ne voisivat toimia ennakoitavana vastaanotto- ja konsultaatiopalveluna lähellä asiakasta.

Liikkuvien palvelujen osalta suunnitelmassa tulee kuvata konkreettisesti toiminnan laajuus ja resurssit.

Ikääntyneiden mielenterveyspalvelut

Vanhusneuvosto korostaa, että erityistä huomiota tulee kiinnittää ikääntyneiden mielenterveyspalveluihin. Kotihoidossa on yhä enemmän mielenterveyshaasteita omaavia ikääntyneitä asiakkaita, joiden hoidossa kotihoidon henkilöstö tarvitsee mielenterveysalan erityisosaajien tukea. Psykiatristen sairaanhoitajien jalkautuminen kotihoidon tueksi voisi vahvistaa asiakkaiden kotonan selviytymistä, tukea henkilöstön työssä jaksamista, vähentää päivystyskäyntejä sekä ehkäistä raskaampien palveluiden tarvetta.

Mielenterveyspalveluiden kehittämisessä on lisäksi tärkeää varmistaa, että ikääntyneiden palveluissa huomioidaan mielenterveyden lisäksi somaattiset sairaudet, muistioireet, toimintakyky ja sosiaalinen tilanne kokonaisuutena. Perusterveydenhuollon, mielenterveystiimien, vanhuspsykiatrian, geriatrian, kotihoidon ja omaisten yhteistyön tulee olla saumatonta.

Lopuksi

Kokonaisuutena suunnitelmassa on paljon kannatettavaa. Sen onnistuminen edellyttää kuitenkin jatkuvaa seurantaan siitä, toteutuvatko palveluiden yhdenvertaisuus, saavutettavuus ja oikea-aikaisuus käytännössä myös haja-asutusalueilla, ikääntyneiden palveluissa sekä niiden asiakkaiden kohdalla, jotka eivät kykene käyttämään digitaalisia palveluita. Palvelujen tulee olla aidosti kaikkien pirkanmaalaisten saavutettavissa asuinpaikasta, toimintakyvystä tai digitaidoista

riippumatta. Muutoksista palveluihin tulee tiedottaa asukkaille selkeästi ja monikanavaisesti. Suunnitelmassa esitettyjen palveluiden toteuttamiskelpoisuutta tulee arvioida myös henkilöstön saatavuuden näkökulmasta. Vanhusneuvosto odottaa saavansa tietoa kehittämissuunnitelman toimeenpanosta.

7.10.2026

Pirkanmaan hyvinvointialueen vanhusneuvosto